

KONFRATERNITY KONVENTU PANNY MARIE A SV. KARLA VELIKÉHO NA NOVÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM Z DOBY PŘEDHUSITSKÉ

Confraternities of the Convent of Our Lady and St Charles the Great in Prague's New Town in the Pre-Hussite Period

Pavel Krafl

DOI: 10.17846/CL.2022.15.2.79-89

Abstract: KRAFL, Pavel. *Confraternities of the Convent of Our Lady and St Charles the Great in Prague's New Town in the Pre-Hussite Period*. The objective of this paper is to provide a summary of the confraternities of the convent of the Canons Regular of St Augustine in Prague's New Town with other monasterial convents from the pre-Hussite period. The tool used to conclude confraternities was a confraternity document. With a few exceptions, this was not a jointly-issued document. It comprised two separate documents with the same wording which both convents produced. One of the prominent institutions in the newly-established Prague New Town was the monastery of the Canons Regular of St Augustine at the church dedicated to Our Lady and St Charles the Great. There are three extant confraternity documents issued by the Prague convent for other convents of the Order of the Canons Regular of St Augustine, specifically for the convents in Třeboň (1376), Kłodzko (1386), and Kazimierz near Cracow (1412). We also have five confraternity documents issued by convents of the Canons Regular of St Augustine for the Prague convent. These are documents from the convents in Třeboň (1377), Rokycany (1380–1397), Lanškroun (1387), Sadská (1389), and Wrocław (1406). With the exception of the Wrocław monastery document, these documents have the same wording. Using the necrology of the monastery of the same order in Roudnice, the confraternity of the Prague convent with the Roudnice convent was proven. Medieval inventory numbers on the Prague convent documents have allowed us to demonstrate the existence of five or more now lost confraternity documents of convents issued for the Prague convent.

Keywords: *confraternity, Canons Regular of St. Augustine, canonry, monastery, convent, New City of Prague, confraternity document, Bohemia, Wrocław, Kazimierz near Cracow*

Od třicátých let 14. století byly v Čechách a na Moravě zakládány první kláštery řeholních kanovníků sv. Augustina. Na oblibě si získaly zejména mezi diecézními biskupy, kteří tvoří převážnou většinu fundátorů. Postupně byly založeny kláštery v Roudnici nad Labem (1333), v Jaroměři (1349), v Kladsku (1350), v Praze (1350), Rokycanech (1361), Sadské (1362), Třeboni (1367), Lanškrouně (1371), Šternberku na Moravě (1371), Fulneku (1387) a v Prostějově (1391). Řád náležel do skupiny řádů řeholních kanovníků, pro něž je typický komunitní život a společný dormitář. Jejich hlavním úkolem byla duchovní správa. V českých zemích se stal nositelem hnutí moderní zbožnosti, devotio moderna (Vlček – Sommer – Foltýn 1997, 103-105; Foltýn 2005, 54–55; Spěváček 1995, 176, 182-185; Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 40). Mezi významné instituce

rodícího se Nového Města pražského se zařadil Karlem IV. fundovaný klášter řeholních kanovníků sv. Augustina při kostele zasvěceném P. Marii a sv. Karlu Velikému (Vlček – Sommer – Foltýn 1997, 565-566; Hledíková 2010, 124-126; Ebersonová 2021b, 33). Cílem článku je souhrnně zpracovat konfraternity kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Novém Městě pražském z doby předhusitské, tedy do roku 1420, kdy byla kanonie vypleněna (Vodička 2019, 144; Ebersonová 2021b, 34).

Konfraternity byly souhrnně zpracovány pro předhusitské období pro konvent augustiniánských kanovníků v Kaziměři u Krakova, který byl založen z českého Kladska (Krafl 2003, 9-29), dále pro konvent téhož řádu v Lanškrouně (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 55-64) a pro konvent v Kladsku (Krafl 2017, 7-13; 2018, 61-68). Stručný přehled konfraternit treboňského konventu je zahrnut do monografie o tamním klášteře (Kadlec 2004, 81). Konfraternity rokycanského konventu jsou stručně zmíněny ve studii o klášteře v Rokycanech a o jeho knihovně (Zahradník 2001, 120-121).

Nástrojem pro uzavírání konfraternit byly konfraternitní listiny, souborně byly vydány konfraternitní listiny českých a moravských konventů pro kaziměřský konvent (Krafl 2003, 21-29), v diplomatári lanškrounského kláštera konfraternitní listiny týkající se lanškrounského konventu (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 103-397), v diplomatári kladského kláštera pro období prvního probošta Jana konfraternitní listiny týkající se tamního konventu (Krafl – Blechová – Sedláček 2018). Samostatně nebo po menších skupinách byly editovány jednotlivé nalezené konfraternitní listiny (Krafl 2004, 12-13; Krafl 2012, 99-100; Krafl 2013, 111-112; Krafl 2016, 265-266; Krafl 2008b, 213-216; Krafl 2019, 104-107; Krafl – Blechová 2020, 39-42). Dosud nevydané listiny včetně listin týkajících se konfraternit pražského kláštera řeholních kanovníků jsou uloženy v Národním archivu v Praze,¹ podchyceny jsou v registrovém katalogu listin zrušených klášterů (Schubert 1901, 4-7). Další cenný pramen představují dochovaná nekrologia, jedná se především o nekrologium roudnického kláštera, které je dnes uloženo v Národní knihovně² a o pozdní nekrologium kaziměřského kláštera uložené v Národním archivu v Krakově.³

Z předhusitského období jsou dochovány tři originály konfraternitních listin vydané opatem a konventem pražského kláštera pro jiné konventy. Všechny opakují obvyklý formulář, rozšířený mezi kláštery roudnického okruhu (Krafl 2003, 18; Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 62; Krafl 2017, 10; Krafl 2018, 65). Ve všech případech dochovaných listin jsou určeny pro kláštery téhož řádu. Jedná se o listinu z 1. listopadu 1376, kterou vydal opat Prokop a konvent kláštera ve prospěch probošta Beneše a konventu kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v jihočeské Třeboni. Nachází se v Národním archivu ve fondu Archivy zrušených klášterů,⁴ přičemž pochází z někdejšího archivu treboňského kláštera (Schubert 1901, 4). Písmo vykazuje kurzívní rysy, text je psaný zběžně. Na počátku je zvýrazněna iniciála „I“⁴. Listina je odbytá, osoba, která ji stylizovala, se dopustila několika chyb. V místě textu, kde je vždy zmíněn smluvní konvent, za jehož zemřelé kapituláry se budou konat bohoslužby a konat modlitby, je omylem uveden vydavatelský pražský klášter. Jinou rukou je provedena na levém okraji emendace s uvedením treboňských řeholních kanovníků. Nelze pevně stanovit, zda byla oprava provedena ještě v pražském klášteře nebo až v klášteře příjemeckém, logičtější by byla druhá varianta. Písař listiny dále vypustil krátkou část textu vyskytující se v listinách téhož formuláře ve znění „canonicorum regularium in [...] ordinis beati Augustini [...] dyocesis, et fratribus nostris utile et salubre visum fuit, quod pro nostris“, která měla být vložena mezi textem v úvodu listiny v místě zde označeném X: „[...] Procopio, abbati

¹ Národní archiv Praha (dále NA Praha), Archivy zrušených klášterů (dále AZK).

² Národní knihovna Praha (dále NK Praha), sign. XIX B 3.

³ Národní archiv Krakov (dále NA Krakov), Archiv města Krakova (dále AMK), sign. K 888.

⁴ NA Praha, AZK, ŘA Třeboň, inv. č. 128.

monasterii sancti Karoli [X] necnon [Trzebonensis] monasterii preteritorum [...]“. Sám pisař listiny z pražského konventu provedl emendaci slova „prenominati“, které podtečkoval a nad ně nadepsal svoji opravu, která již není čitelná, neboť onen druhý pisař ji přeškrtnal. Tento druhý pisař ještě zaškrtnal slovo „predicti“. Na dorzu je příjemecká poznámka ve znění „Littera fraternitatis cum Karlowiensibus“. Listina dosud nebyla editována.

Druhá dochovaná listina, kterou pražský klášter vydal, je z 25. dubna 1386. I tuto listinu vydal opat Prokop a tamní konvent. Jejím příjemcem byl probošt a konvent kláštera Panny Marie v Kladsku. Listina je uložena ve farním archivu v Kladsku, který se nachází v tamním jezuitském klášteře.⁵ Psána je bastardou. Zdobné prvky má iniciála „I“, zvýrazněna jsou vybraná písmena na prvním řádku listiny, konkrétně „A“ ve slově amen, prodloužené dřívky u jednoho grafému „I“ a „b“, mírně prodloužená smyčka u jednoho „d“ a nakonec dvojitá stupňovitá arkáda v podobě dalších dvou dlouhých písmen „s“ nasazená na horní část grafému dlouhého „s“. Jedná se o jiného pisaře, než u výše popsané listiny vydané deset let předtím. Na dorzu jsou dvě středověké příjemecké poznámky, jedna z nich rekapituluje bohoslužebné povinnosti, druhá je ve znění „Littera fraternitatis Karuolensis“. Listina byla editována (Krafl 2019, 104-105).

Třetí dochovaná listina pražského opata a konventu byla vydána 29. června 1412. Vydavatelem je i v tomto případě opat Matěj a konvent, příjemcem je probošt a konvent kláštera Božího Těla v Kaziměři u Krakova. Dochována je v archivu tohoto kláštera, dnes v Krakově-Kaziměři.⁶ I zde je zdobná iniciálka „I“ na počátku textu, byť není tak vyzdobena jako u listiny z roku 1386. Mírně jsou prodlouženy dřívky několika písmen prvního řádku, více je zvýrazněno první písmeno arengy „Q“. Psána je bastardou, jedná se o jinou pisařskou ruku, než jsou u obou předchozích kusů. Na dorzu je příjemecká poznámka ve znění „De sancto Karulo“. Listina je edičně zpřístupněna (Krafl 2003, 24-25).

Pečeti představeného a konventu jsou ohlášeny v koroboraci. Na listinách z roku 1376 a 1386 je pečeť opata Prokopa, na listině z roku 1412 pečeť opata Matěje. Na všech třech listinách jsou přivěšeny stejné pečeti konventu. Pečeti jsou vždy upevněny na pergamenových prouzcích. Pečeť opata Prokopa je špičatě oválná, v pečetním poli je vyobrazen opat s berlou, obklopen je gotickými prvky. Na listině z roku 1376 je pečeť zelené barvy, na listině z roku 1386 má pečeť černou barvu. Pečeť opata Matěje má podobný pečetní obraz a je z přirozeného vosku. U opatské pečeti z roku 1376 je na levé dolní části udrolena legenda. Opatská pečeť z roku 1386 má ulomenou malou část levého okraje, drobná poškození vykazuje legenda. U opatské pečeti z roku 1412 je ulomený spodní cíp pečeti, ulomena je legenda v levé horní části a mírně v pravé části pečeti. Pečeť konventu je kulatá a ve všech třech případech je z přírodního vosku. V pečetním poli je vyobrazena pod prostředním vyšším obloukem trojitě arkády stojící postava sv. Karla Velikého, který má v pravici říšské jablko, v levici meč a na hlavě korunu. Po jeho levici klečí Karel IV. s korunou na hlavě a sepjatými rukami. Pozadí je damaskováno (viz též Gottfried 2005, 89). U konventní pečeti z roku 1376 je legenda udrolena v její levé horní a pravé dolní části. Též u listiny z roku 1386 je pečeť konventu poškozena, ulomený je pravý dolní okraj a dále je udrolený spodní okraj s legendou. Nejvíce je poškozena konventní pečeť na listině z roku 1412, která má ulomené všechny okraje.

U listiny pražského opata a konventu pro kaziměřský konvent z roku 1412 jsou v nesouladu koroborace a přivěšené pečeti. Koroborace má znění „In premissorum omnium testimonium nostrum et conventus nostri necnon prepositi monasterii predicti et ipsius conventus sigilla sunt appensa“ (Krafl 2003, 25), jsou tedy ohlášeny též pečeti příjemeckého kláštera, jeho probošta a konventu. Jak ovšem bylo naznačeno, přivěšeny jsou u této listiny toliko pečeti opata a konventu vydavatelského kláštera, jak je obvyklé u ostatních konfraternitních listin. Navíc na plíce nejsou žádné

⁵ Farní archiv Kladsko, sign. A 8 d.

⁶ Archiv kláštera Božího Těla Krakov-Kaziměř, sign. 38.

stopy po přivěšení jiných pečeti, přítomné dvě pečeti pražského opata a konventu jsou umístěny rovnoměrně po stranách svislé osy listiny, není vytvořen volný prostor pro jiné pečeti, s nimiž by se počítalo.⁷ Jedná se tedy zřejmě o omyl stylizátora.

Jedna listina vydaná pražským opatem Prokopem a jeho konventem je dochována v opise, nicméně bohužel pozdním ze 17. století. Nachází se v knize, která je kopiářem listin šternberského kláštera. Listina je určena pro šternberský konvent, vydána byla dne 5. ledna 1388. Co se týče podoby textu, i zde se opakuje zavedený formulář.⁸

Z někdejšího archivu kláštera P. Marie a sv. Karla Velikého na Novém Městě pražském se dochovalo celkem pět originálů konfraternitních listin adresovaných tamnímu konventu, z toho pět od českých klášterů a jeden ze slezského kláštera, všechny z řádu řeholních kanovníků sv. Augustina. Všechny listiny jsou uloženy v Národním archivu v Praze, ve fondu Archivu zrušených klášterů. Nejstarší dochovaný kus pochází ze 7. dubna 1377 a pro pražský konvent jej vydal probošt třeboňského kláštera sv. Jiljí Beneš a tamní konvent.⁹ Text je psán bastardou. Na začátku je zdobená iniciálka, i zde je zvýrazněno počáteční písmeno „Q“ u prvního slova arengy. Zdobně je pojat poslední řádek, kde v prvním slově „septima“ zdobně provedeno první písmeno „s“ a na konci posledního slova „Apriliis“ je specificky pojaté zdobné „s“, za textem je zakončující čára s dvěma trojicemi jakoby uzlů. Jedna z dorzálních poznámek má znění „Littera fraternitatis cum Trzebonensium“. Přivěšena je špičatěoválná pečeť probošta Beneše zelené barvy a kulatá pečeť třeboňského konventu z přírodního vosku. V pečetním poli proboštovy pečeti se nachází postava sv. Jiljí s nimbem, pod nímž je rožmberská růže na štítě. Na pozadí je damaskování. V pečetním poli konventní pečeti je vpravo sedící postava sv. Augustina s nimbem, s knihou v levici a vztyčenou pravicí, před světcem nalevo klečí tři řeholníci, dole před jeho nohama se nachází štít s rožmberskou růží (srov. Kadlec 2004, 42). Listina dosud nebyla vydána.

Chronologicky navazuje listina vydaná proboštem Domaslavem a konventem kláštera v Rokycanech.¹⁰ Na několika místech jsou na listině skvrny, v těchto místech je text poničený. Písmem je bastarda. Na začátku je zdobná iniciála „I“, zdobná iniciála je použita též u písmene „Q“ na začátku arengy. Na prvním řádku je ještě prodloužen dřík u jednoho písmene („I“) a prodloužením je zvýrazněno písmeno „k“ u slova „karitatis“. Na listině je přivěšena špičatěoválná pečeť probošta Domaslava zelené barvy a kulatá pečeť rokycanského konventu z přírodního vosku. V pečetním poli proboštské pečeti je Panna Maria, v pečetním poli pečeti konventu je madona s dítětem.

Konfraternitu rokycanského konventu s pražským konventem stručně zmiňuje Pavel Zahradník s tím, že je z neznámého roku před rokem 1400 (Zahradník 2001, 121). Listina totiž obsahuje neúplnou datovací formuli v podobě „Datum et actum in monasterio Rokyczanensi anno Domini millesimo CCC.“¹¹ Absentují tedy roky v rámci století a údaj o dnu, které pisař opomenul dopsat. Jak z neúplné datovací formule vyplývá, listina byla vydána během 14. století, od založení rokycanského kláštera do roku 1400. Blíže ji lze časově zařadit podle let proboštského působení Domaslava. Domaslav byl generálním vikářem pražského arcibiskupství konfirmován

⁷ Archiv kláštera Božího Těla Krakov-Kaziměř, sign. 38.

⁸ Liber foundationum, confirmationum, privilegiorum, liberae electionis, terminorum, item emptionum, commutationum, contractuum, venditionum, haereditatum, omnium pagorum ad canonicam Sternberg canonicorum regularium ordinis sancti Augustini spectantium, Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, Augustiniáni Šternberk, sign. 167, p. 154-155.

⁹ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 7.

¹⁰ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 5.

¹¹ V katalogu listin zrušených klášterů v Čechách ani registrovém katalogu pro dobu Václava IV. se editoři k datování listiny nevyjadřují, není zde registrově podchycena (Schubert 1901, 4-7; Beránek – Beránková, 2006; Beránek – Beránková, 2007).

na probošství dne 24. září 1380 (Emler, 1879, 146-147). Nový probošt Václav byl po rezignaci Domaslava a po své volbě konfirmován dne 20. listopadu 1397. Toho roku 1397 proběhla rezignace Domaslava, následně volba Václava, vše s příslušnými právními formalitami a pod dohledem pražského opata Prokopa a roudnického probošta Matěje, kteří byli pro tento účel jmenováni generálním vikářem Mikulášem Puchníkem, jak je naznačeno v konfirmačních knihách (Tingl, 1865, 294-295). Vše bylo završeno cestou na úřad ke generálnímu vikáři do Prahy s dokumentem o volbě. Dolní mezník vydání listiny tedy bude posunut o mnoho dnů před 20. listopad 1397. Listina tedy musela být vydána v období od 25. září 1380 někdy do počátku listopadu roku 1397. Listina dosud nebyla editována.

Dne 7. září 1387 vydal pro pražského opata a konvent konfraternitní listinu probošt lanškrounského kláštera Jindřich a tamní konvent. Písmem je bastarda, na začátku je zdobná iniciálka „I“. Přivěšeny jsou špičatě oválná pečeť probošta Jindřicha, která je z černého vosku. V pečetním poli je vyobrazena sv. Kateřina s kolem v levici a mečem mířícím k zemi v pravici. Pečeť konventu je z přírodního vosku, v pečetním poli je heraldicky napravo sv. Kateřina s korunou na hlavě a s nimbem kolem hlavy, v pravici s kolem a s mečem v levici, heraldicky napravo je postava sv. Mikuláše s mitrou na hlavě a nimbem, pravici žehnající a s berlou v levici (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 70-74). Listina byla vydána v diplomatárii lanškrounského kláštera (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 154-155).

Následně vydali pro pražský klášter Panny Marie a sv. Karla konfraternitní listinu dne 7. ledna 1389 probošt Beneš a konvent kláštera sv. Apolináře v Sadské.¹² Písmo má kurzívní rysy. S tím souvisí i menší zdobnost, zvláště je toliko „In“ na počátku textu s I prodlouženým do iniciálky. Přivěšena je kulatá pečeť probošta Beneše červené barvy. V pečetním poli je hlava s nimbem. Vedle ní je kulatá pečeť konventu z přírodního vosku, v pečetním poli je sedící biskup s mitrou a berlou v levici, pravici žehná (sv. Apolinář). Z obou stran je obklopen třemi postavami. Po levé straně dole je štít. Proboštova pečeť je výrazněji poškozena, pečeť konventu vykazuje drobné poškození legendy v levé dolní části. Listina nebyla dosud editována.

Další konfraternitní listinu pro pražské řeholní kanovníky dne 28. srpna 1406 vydali Mikuláš, opat kláštera Panny Marie řeholních kanovníků sv. Augustina ve Vratislavi, a konvent tamního kláštera. Adresátem je opat Prokop a konvent kláštera sv. Karla Velikého v Praze. Text je psán bastardou. Na počátku je vykreslena zdobná iniciála „I“ v podobě ryby jako křesťanského symbolu. Její tělo přiléhá k hlavnímu tahu písmene. Naznačena je hlava s očima a ústy, tělo s šupinami a ocas. Ryba je orientována směrem nahoru. Text má zcela odlišné znění než listiny s obvyklým formulářem z prostředí konventů roudnického okruhu. Na listině jsou přivěšeny pečeti opata vratislavského kláštera a pečeť tamního konventu. Obě jsou špičatě oválné, stejné velikosti, umístěné v pečetních miskách a mají červenou barvu.¹³

Okrajově zmíníme konfraternitní listiny pro pražský konvent z doby husitské a pohusitské. Roku 1431 vydává pro pražského opata Matouše a současně provizora konventu kláštera v Dolním Indelsheimu v Porýní a konvent tamtéž konfraternitní listinu v probošt Petr a konvent řeholních kanovníků v Langenzennu (Schubert 1901, 5).¹⁴ Další konfraternitní listinu pro pražský konvent vydali roku 1494 převor a konvent kláštera celestýnů v Ojvíně.¹⁵

¹² NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 12.

¹³ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 14.

¹⁴ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 19.

¹⁵ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 22.

Tabulka: Konfraternitní listiny vydané pražským konventem a pro pražský konvent v době předhusitské

Smluvní konvent	Listiny vydané pro pražský konvent	Listiny vydané pražským konventem
Třeboň	7. duben 1377	1. listopad 1376
Rokycany	[1380 – 1397]	
Kladsko		25. duben 1386
Lanškroun	7. září 1387	
Šternberk		5. leden 1388
Sadská	7. leden 1389	
Vratislav	28. srpen 1406	
Kaziměř		29. červen 1412

Vedle výše zmíněných případných dorzálních poznámek jsou u všech listin z původního archivu pražského kláštera řeholních kanovníků na dorzu analogickým způsobem uvedeny původní středověké signatury spolu s odkazem na vydavatele: „Littera fratrum de Saczka. G IIII.“ (listina z roku 1389),¹⁶ „Fratrum de Trzebon. G V.“ (listina z roku 1377),¹⁷ „Fratrum de Rokiczan. G VIII.“ (listina z let 1380 – 1397),¹⁸ „Littera fraternitatis fratrorum de Lanczkrona. G IX.“ (listina z roku 1387),¹⁹ „Littera fraternitatis fratrum de Wratislawya H I.“ (listina z roku 1406).²⁰

Dochované signatury zaznamenané na listinách z bývalého archivu pražského kláštera augustiniánských kanovníků nám umožňují zamyslet se nad otázkou deperdit. Inventární jednotky počínaje listinou vydanou roku 1293 a konče listinou z 28. srpna 1406 jsou opatřeny signaturou, která je psána stejnou písařskou rukou.²¹ Inventární jednotky počínaje listinou z 9. července 1407 a konče listinami z první čtvrtiny 16. století již tuto signaturu nemají.²² Listiny tedy musely být opatřeny signaturou mezi datem, kdy byla listina z 28. srpna 1406 doručena z Vratislavi (místa vydání) do archivu pražského konventu, a datem, kdy byla listina z 9. července 1407 doručena do téhož archivu z Mohuče (opět místa vydání). Písmo, kterými jsou signatury zaznamenány, odpovídá počátku 15. století. Dnes jsou listiny ve fondu Řádový archiv Karlov uspořádány chronologicky. Podoba signatur naznačuje původní tematické rozčlenění listin ve středověkém archivu kláštera, vyskytují se signatury počínající písmeny A, C, D, E, G, H, P. K písmenu je zpravidla přiřčeno pořadové číslo.

Všechny konfraternitní listiny mají signaturu počínající písmenem G, s výjimkou vratislavské listiny z roku 1406, která má signaturu počínající písmenem H (konkrétně H I.). Jedná se o jedinou listinu se signaturou začínající na H.²³ Odlišnost lze hypoteticky vysvětlit umístěním nové listiny do jiného místa, pro které začali používat jiné označení. Nejvyšší číslo u signatury má listina z roku 1387 vydaná lanškrounskými řeholními kanovníky (G IX.). V oddíle bylo tedy přinejmenším devět listin, možná více. Z oddílu G jsou dochovány celkem čtyři listiny (G IIII., G V., G VIII., G IX.). Ztraceny jsou signatury G I., G II., G III., G VI. a G VII., pokud ještě nebyly v archivu listiny s vyššími čísly, tj. G X. atd. Nicméně je tímto doloženo pět deperditních

¹⁶ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 12.

¹⁷ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 7.

¹⁸ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 5.

¹⁹ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 10.

²⁰ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 14.

²¹ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 1-14.

²² NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 15-27.

²³ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 14.

konfraternitních listin. Listiny v oddíle G nebyly číslovány chronologicky, dochované jsou v pořadí 1389, 1377, [1380-1397], 1387, 1406, jak též vysvětluje z výše uvedeného soupisu dorzálních poznámek. Není tedy možné určit blíže časová rozmezí vydání deperditních listin. Horní hranici pro zařazení konfraternitních listin označených signaturou do archivu pražského konventu představuje datum, kdy byla listina z 9. července 1407 (jako první listina bez signatury) doručena z Mohuče do archivu pražského konventu. Pokud by důvodem pro zavedení nové řady signatur H bylo zaplnění skladovacího prostoru signatury G (oddílu skříň, truhly, jiného místa), pak by listiny signatury G pocházely z období do data doručení vratislavské listiny ze dne 28. srpna 1406 do archivu pražského konventu.

Další otázkou je, které z konventů mohly pro pražský konvent konfraternitní listinu vydat. Nejprve je třeba zvažovat konventy, pro které pražští augustiniáni vydali svoji listinu, aniž bychom znali reciproční listinu. Zde přichází v úvahu kaziměřský konvent (1412), kladský konvent (1386) a šternberský konvent řeholních kanovníků sv. Augustina (1388). Kaziměřský konvent krátce po svém založení, ke kterému došlo roku 1405, vydal dne 7. ledna 1407 konfraternitní listiny pro probošty a konventy v Lanškrouně a ve Šternberku. Lze předpokládat, že těchto listin bylo pro další české či moravské konventy augustiniánských kanovníků vydáno více. Vzápětí totiž pro kaziměřské dne 26. ledna 1407 vydali listinu kladský probošt a konvent a dne 3. května 1407 šternberský probošt a konvent. Lanškrounský probošt a konvent opětovali jejich iniciativu svojí listinou vydanou až 23. června 1412. Téhož roku dne 29. června vydal pro kaziměřského probošta a konvent svoji listinu pražský opat a konvent a následně dne 6. července jaroměřský probošt a konvent. Roku 1407 se tedy kaziměřský probošt a konvent snažili navázat vazby s více konventy roudnického okruhu. Některé konventy operativně reagovaly během týdnů (Kladsko) či několika měsíců (Šternberk). Některé z konventů zřejmě nereagovaly a konfraternitní listinu vydaly hypoteticky až po urgenci při pravděpodobné cestě zástupce kaziměřského kláštera po Čechách (probošt či jiná pověřená osoba). To by mohlo platit pro lanškrounský konvent. Cesta tohoto zástupce roku 1412 vedla přes Lanškroun (23. červen), Prahu (29. červen) a Jaroměř (5. červenec) (Krafl 2003, 18–19; Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 59–61).

Kaziměřský probošt a konvent mohl vydat svoji listinu pro pražský konvent Panny Marie a sv. Karla Velikého v období od svého založení roku 1405 (Łatak 1999, 60) po období do husitské revoluce, kdy pražský konvent dočasně opustil Prahu. Pokud kaziměřští vydali svoji listinu pro pražské jako první, pak by byla časově zařaditelná do let 1405 – 1412 a pražský opat a konvent recipročně reagovali roku 1412. Pokud bychom dali vydání listiny kaziměřským proboštem a konventem do kontextu s výše popsány událostmi z let 1407 a 1412, pak lze vyslovit hypotézu, že dne 1. ledna 1407 nebo v období kolem tohoto data kaziměřský probošt a konvent vydali konfraternitní listinu i pro pražské augustiniánské kanovníky, kteří reagovali až s odstupem několika let onoho roku 1412 (podobně jako tomu bylo u Lanškrouna), v souvislosti s cestou kaziměřského představitele nebo pověřené osoby po českých konventech. Podle druhé hypotézy by listina kaziměřských byla vydána před 23. červnem 1412, ve dnech před cestou po Čechách. Podle třetí hypotézy by kaziměřští vydali svoji listinu až v reakci na listinu pražského opata a konventu a po ukončení cesty, tedy po 5. červenci 1412. Budeme-li důslední, pak je třeba vyslovit ještě čtvrtou hypotézu, podle níž listina kaziměřských augustiniánských kanovníků pro pražské augustiniánské kanovníky nikdy nevznikla. V případě platnosti první hypotézy, která se jeví jako pravděpodobná, bychom určili jednu z deperditních listin. Do archivu by přišla během první poloviny roku 1407. Výše jsme dospěli k závěru, že signatury byly zavedeny do dnů či týdnů po 9. červenci 1407. Mohla to být signatura G nebo již H.

Tabulka: Vymezení vzniku deperditní listiny probošta a konventu v Kaziměři u Krakova pro opata a konvent na Novém Městě pražském

Obecné vymezení	1405 – 1420, popř. 1405 – 1412
První hypotéza	1. leden 1407 (nebo související období)
Druhá hypotéza	Před 23. červnem 1412
Třetí hypotéza	Po 5. červenci 1412
Čtvrtá hypotéza	Listina nebyla vydána

Jednou z deperditních listin bude nepochybně listina kladského probošta a konventu, která mohla vzniknout v nějaké časové souvislosti s listinou pražského opata a konventu pro kladské augustiniánské kanovníky z 25. dubna 1386, podobně můžeme předpokládat listinu šternberského probošta a konventu v časové souvislosti s listinou pražského opata a konventu pro šternberské augustiniánské kanovníky z 5. ledna 1388. Vzhledem k postavení roudnického kláštera v milieu českých klášterů řádu bychom předpokládali, že pražští a roudničtí řeholní kanovníci vzájemné vztahy navázali a vyměnili si konfraternitní listiny, další deperditní listinu mohl vydat roudnický probošt a konvent. Existenci této konfraternity v praxi dokládají zápisy jmen členů pražského konventu v nekrologiu roudnického kláštera.²⁴

Pátá deperditní listina zůstává nejistá. Vedle malopolské Kaziměře a slezské Vratislavi mezi prokázanými smluvními konventy figurují výlučně konventy z Čech, tedy z pražské arcidiecéze a z litomyšlské diecéze (Kladsko, Lanškroun, Rokycany, Roudnice nad Labem, Sadská, Třeboň), přičemž schází ještě jaroměřský konvent, jehož konfraternitní vazbu na Prahu lze takto logicky předpokládat, nicméně nejsou pro to žádné doklady. Jinak v druhé řadě přichází potenciálně v úvahu mladší moravské konventy ve Fulneku a v Prostějově, což je ovšem méně pravděpodobná varianta než zmíněná Jaroměř. Striktně řečeno, s výjimkou zmíněného Kladska, Kaziměře, Šternberku a Roudnice není možné žádnou další konfraternitu prokázat a především doložit pravděpodobnou deperditní konfraternitní listinu, nicméně lze vzít v úvahu Jaroměř jako konvent nacházející se na území pražské arcidiecéze a jako nejstarší z tří zbylých konventů z českých diecézí.

S konfraternitou souvisí zapisování jmen zemřelých členů konventu do nekrologia spřáteleného konventu. V některých listinách formuláře roudnického okruhu je zmínka o jménech zapsaných v kalendáriu, tedy v nekrologiu, „ipsorum in calendario nominibus descriptis“, jako například v listinách rokycanských, sadských, lanškrounských řeholních kanovníků či v listině pražských řeholních kanovníků pro kaziměřské řeholní kanovníky.²⁵ Jinde tato zmínka není, jako v případě listin vzájemně vydaných pražskými a třeboňskými řeholními kanovníky.²⁶ Jen v listině vratislavského opata a konventu je přímo uveden závazek zapisovat jména zemřelých do kalendária, „nomina fratrum mortuorum [...] ad perpetue rei memoriam ad kalendaria inscribantur“.²⁷

Roudnické nekrologium a jeho záznamy jmen pražského konventu již byly připomenuty. Fungování konfraternity mezi pražským konventem a kaziměřským konventem dokládá nekrologium kaziměřského kláštera, které se dochovalo v podobě opisu někdejšího staršího nekrologia z konce 15. století. Tento přepis je psán gotickou minuskulou, mladší přípisy jinými písařskými rukami a případně i jinými písmy. V další části rukopisu je připojen soupis všech konfraternit tamního konventu s informací o bohoslužebných či modlitebních povinnostech,

²⁴ NK Praha, sign. XIX B 3, například fol. 72v, 76v, 77r, 81r, 82v, 83v (zde je uveden opat Matěj), 84v, 86r, 89r, 93r, 94v, 102r (zde je uveden opat Prokop a opat Václav), 103v, 110v, 113r.

²⁵ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 5, 12; Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 155.

²⁶ NA Praha, AZK, ŘA Třeboň, č. 128; ŘA Karlov, inv. č. 7.

²⁷ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 14.

je zde informace i o pražském konventu. Údaje o členech jednotlivých konventů jsou soustředěny vždy do jednoho místa označeného číslem, pozdější rukou je připsána slabika cisiojánu. Jména členů konventu Panny Marie a sv. Karla Velikého v Novém Městě pražském se nacházejí u čísla 155.²⁸

V listinách je stanoven závazek konat přímluvy ve mších, žalmech a svatých modlitbách za zemřelé, kteří odešli v minulosti či odejdou v budoucnosti. Jeden nebo více řeholních kanovníků mají ve den odchodu zaznamenaného v nekrologiu v kapitule o větší vigilii při mši, při které musí být kapituláři přítomni, zpívat obvyklé verše z Knihy žalmů, totiž Verba mea, což je Žalm 5, 2. Kterýkoliv z kněží měli tohoto dne nebo jiného dne odsloužit jednu čtenou mši, jáhni, podjáhni a akolyti měli odpívat padesát žalmů a konvrši odříkat stovku modliteb Otčenáš s každodenní modlitbou Zdravas Maria. Ve výroční den předřečený žalm, menší vigilie a jedna mše, pokud by někdo nechtěl sloužit zvláštní čtenou mši, která není zavržena ale vítaná. Dispozice listiny má úzký vztah k ustanovení roudnických statut o bohoslužebných a modlitebních úkonech týkajících se umírajících a zemřelých kapitulářů (Ebersonová 2021a, 130–132). Zcela odlišné textové znění má listina vratslavského konventu. Má rozsáhlou arengu. Ustanovení jsou podobná nebo téměř totožná s formulářem roudnického okruhu. Po smrti bratra z vlastního nebo spřáteleného konventu se měla o vigilii konat devět čtení a mše, kterýkoliv z kněží má soukromě konat mši za zemřelého bratra, akolyti, podjáhni a jáhni měli odpívat padesát žalmů a konvrši odříkat stovku modliteb Otčenáš se stejným počtem Zdravas Maria.²⁹

Pro předhusitské období je dochováno celkem devět konfraternitních listin, které dokládají existenci osmi konfraternit pražského konventu řádu řeholních kanovníků sv. Augustina. V pěti případech se jedná o konfraternitní listiny vydané jinými konventy pro pražské řeholní kanovníky, které jsou též uloženy v bývalém archivu pražského kláštera. Zbylé čtyři listiny vydal pražský opat a jeho konvent pro jiné konventy augustiniánských kanovníků. Jenom v jednom případě se sešly listina vydaná pražským konventem s reciproční listinou druhého konventu pro pražský konvent. Tak tomu je v případě konfraternity s třeboňským konventem (1376, 1377). Textové zpracování má různou úroveň od kvalitní většiny až po odbytou listinu pražského opata a konventu pro třeboňský konvent z roku 1376. V jenom případě byla v nesouladu s přivěšenými pečetěmi koroborace, jednalo se o listinu pražského opata a konventu pro kaziměřský konvent z roku 1412. U listiny rokycanského probošta a konventu je neúplná datovací formule, pomocí let působení probošta Domaslava se podařilo časově listinu zařadit. Středověké signatury na listinách pražského konventu umožňují doložit existenci deperditních listin konventů vydaných pro pražský konvent, v počtu pěti nebo více. Logicky přicházejí v úvahu kladský, kaziměřský a šternberský konvent jako další potenciální vydavatelé, kteří od pražského opata a konventu listinu obdrželi. Za další prokázaný smluvní konvent můžeme pokládat Roudnici nad Labem, a to díky záznamům jmen členů pražského konventu v roudnickém nekrologiu.

REFERENCES

Beránek, Karel – Beránková, Věra, 2006. Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug. 16.). Tomus V. Fontes Archivi Nationalis. Pars I. Litterae monasteriorum. Fasc. 1 (1378 – 1397). Praeae.

²⁸ NA Krakov, AMK, sign. K 888, pag. 76, 264.

²⁹ NA Praha, AZK, ŘA Karlov, inv. č. 14.

- Beránek, Karel – Beránková, Věra, 2007.* Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec.–1419 aug. 16.). Tomus V. Fontes Archivi Nationalis. Pars I. Litterae monasteriorum. Fasc. 2 (1398 – 1419). Praegae.
- Ebersonová, Adéla. 2021a.* Roudnická statuta. Zvyklosti augustiniánské kanonie v Roudnici nad Labem (komentovaná edice a překlad). Praha.
- Ebersonová, Adéla. 2021b.* Středověká rukopisná knihovna řeholních kanovníků sv. Augustina v Praze na Karlově. In *Studie o rukopisech*, sv. 51/1, 31-105.
- Emler, Josephus. 1879.* Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim. Vol. III. – IV. Praegae.
- Foltýn, Dušan a kol. 2005.* Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha.
- Gottfried Libor. 2005.* Pečeť augustiniánského kláštera v Praze na Karlově (s vyobrazením Karla Velikého a Karla IV.). In *Blažková, Věra – Gugat, Werner (eds.). Cáchy a Praha, korunovační města Evropy. Příspěvky spolku Kulturverein Aachen–Prag e. V. Díl I: 1998 – 2003.* Praha, 89-96.
- Hledíková Zdeňka. 2010.* Svět české středověké církve. Praha.
- Kadlec, Jaroslav. 2004.* Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni. Praha.
- Krafl, Pavel. 2003.* Dokumenty konfraterni czeskich, morawskich i śląskich klasztorów z pierwszej połowy XV wieku. Z archiwum klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Krakowie-Kazimierzu. In *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie* 48, 9-29.
- Krafl, Pavel. 2004.* Dokument konfraterni klasztoru kartuzów Lapis Refugii na Spiszu dla kanoników regularnych w Kazimierzu pod Krakowem z 1495 roku, *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie* 49, 9-13.
- Krafl, Pavel. 2007.* „Obiit frater...“. Sonda do personálního složení východočeských konventů řeholních kanovníků sv. Augustina do husitské revoluce. In *Semotanová, Eva (ed.). Cestou dějin. K počtĕ prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc., sv. II.* Praha, 199-225.
- Krafl, Pavel. 2008a.* Výzkumy středověkých dějin středoevropských klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina. In *Acta Universitatis Reginaehradecensis, Facultas Paedagogica – Humanistica* 1, 171-182.
- Krafl, Pavel. 2008b.* Počátky konfraternit řeholních kanovníků sv. Augustina v Kazimierzi s konventy z Čech a Moravy. Edice konfraternitních listin kláštera Tĕla Pánĕ z moravských archivů. In *Łatak, Kazimierz – Makarczyk, Irena (eds.). Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie.* Kraków, 209-216.
- Krafl, Pavel. 2009.* „Debemus caritatis operibus ferventer intendere.“ Výzkumy dějin řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě období středověku za uplynulá desetiletí. In *Časopis Matice moravské* 128, 147-169.
- Krafl, Pavel. 2013.* Neznámá konfraternitní listina třeboňské kanonie (1416) z archivu v Klosterneuburgu. In *Studia historica Brunensia* 60/1–2, 109-113.
- Krafl, Pavel. 2015.* Ecclesia in Glacze frequencius a Christi fidelibus visitetur. Kapitoly z dějin kladské kanonie v době předhusitské. Brno.
- Krafl, Pavel. 2016.* Listina prostějovských řeholních kanovníků (1403) ze Státního archivu ve Vratislavi. In *Hereditas monasteriorum* 8, 263-268.
- Krafl, Pavel. 2017.* Konfraternity kladského kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina. In *Východočeské listy historické* 37, 7-13.
- Krafl, Pavel. 2018.* Quam ecclesiam in honore sancte Marie Virginis intitulari volumus. Study on the Kłodzko Monastery of Canons Regular of St. Augustine in the Pre-Hussite Period. *Canonici regulares sancti Augustini* 1. Brno.

- Krafl, Pavel.* 2019. Tři konfraternitní listiny řeholních kanovníků sv. Augustina z přelomu 80. a 90. let 14. století. In Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd (history and didactics of history) 33/1, 103-107.
- Krafl, Pavel – Mutlová, Petra – Stehlíková, Dana.* 2010. Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera / The Regular Canons of St. Augustine in Lanškroun. The History and Diplomatarium of the Monastery. Praha.
- Krafl, Pavel – Blechová, Lenka.* 2019. Dvě neobvyklé konfraternitní listiny řeholních kanovníků z roku 1401. Diplomatický popis. In Východočeské listy historické 42, 67-73.
- Krafl, Pavel – Blechová, Lenka.* 2020. Konfraternia žagaňského konventu kanovníků regularných z 1401 roku. In Historia Slavorum Occidentis 1 (24), 35-43.
- Krafl, Pavel – Blechová, Lenka (eds.), Sedláček, Petr (coop.).* 2018. Diplomatarium monasterii Glacensis canonicorum regularium sancti Augustini ab anno 1350 usque ad annum 1381. Canonici regulares sancti Augustini 2. Brno.
- Latak, Kazimierz.* 1999. Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku. Elk.
- Schubert, Anton.* 1901. Urkunden-Regesten aus den ehemaligen Archiven der von Kaiser Joseph II. aufgehobenen Klöster Böhmens, Innsbruck.
- Spěváček, Jiří.* 1995. Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma (K úsilí o změnu mentalit v období rostoucí krize morálních hodnot). In Mediaevalia historica Bohemica 4, 171-197.
- Tingl, Franciscus Antonius.* 1865. Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim. Vol. V. Pragae.
- Vlček, Pavel – Sommer, Petr – Foltýn, Dušan.* 1997. Encyklopedie českých klášterů. Praha.
- Vodička Ondřej.* 2019. Exil českého a moravského duchovenstva za husitských válek. Praha.
- Zahradník, Pavel.* 2001. Klášter augustiniánů – řeholních kanovníků v Rokycanech a jeho knihovna. In Bibliotheca Strahoviensis 4-5, 115-153.

Prof. PhDr. Pavel Krafl, Dr.
Faculty of Arts
Constantine the Philosopher University
Hodžova 1
949 74 Nitra
Slovakia
pkrafl@ukf.sk
ORCID 0000-0003-0595-7904
WOS Reseacher ID M-6153-2013
SCOPUS Author ID 38761825300